

ції); здійснення конфіскації на основі вироку суду або іншого судового рішення.

Визначившись з однією із форм правової допомоги, в подальшому в розвиток цієї теми необхідно критично переглянути та переосмислити деякі положення стосовно її змісту.

Список літератури: 1. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. М., 1993. 2. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М.В. Буроменського. К., 2005. 3. Курс международного права. В 7 т. Т. 6.: Отрасли международного права (И.Н. Арцибасов, И.И. Лукашук, Б.М. Ашавский и др.) М., 1992. 4. Європейська Конвенція про інформацію щодо іноземного законодавства та додатковий протокол: прийнята 7 червня 1968 р. // Офіційний вісник України. 2004. № 44. Ст. 2941. 5. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах: підписаний 24 травня 1993 р. // Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога (книга перша) / Збірник документів (українською і російською мовами). К., 1996; Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах: підписаний 7 липня 1993 р. // Відомості Верховної Ради. 1993. № 52. Ст. 499; Договір між Україною і Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових і кримінальних справах: підписаний 9 січня 1995 р. // Міжнародне співробітництво України у правовій сфері: Збірник міжнародних документів / Упоряд. В. Дріжчаний та ін. Х., 1998. 6. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. К., 2000. 7. Волеводз А.Г. О формировании правовых основ новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса государств-участников СНГ // Прокурорская и следственная практика. 2003. № 3-4. 8. Кузьменко В.Н. Правовое регулирование международного сотрудничества в сфере уголовного процесса // Митна справа. 2004. № 3 (33). 9. Бородин С.В., Ляхов Е.Г. Международное сотрудничество в борьбе с уголовной преступностью. М., 1983. 10. Тимченко Л.Д. Международное право: Учебник. Х., 1999. 11. Малахов В.П. Формальная логика. Учебник. М., 2001. 12. О правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам: Конвенция государств-участников СНГ, принятая 7 октября 2002 г. // Прокурорская и следственная практика. 2003. № 3-4. 13. Договір між Україною та США про взаємну правову допомогу у кримінальних справах: підписаний 22 липня 1998 р. // Система інформаційно-правового забезпечення «Ліга: Закон». Файл: MU98039.LHT.

Надійшла до редколегії 28.07.06

І. В. Іваненко

СПОСОБИ ЗЛОЧИННОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ІНСТИТУТІ СПІВУЧАСТІ

Інститут співучасті сьогодні є одним з найбільш суперечливо урегульованих кримінально-правових інститутів. Неоднозначними виступають окремі аспекти як власне самої суті спільної злочинної діяльності, так і певних її проявів, розмежування функціональних особливостей діянь окремих видів співучасників, відокремлення різних форм організованої співучасті, розуміння сутності деяких структурно-якісних ознак таких форм тощо. Звідси не менш актуальними є і кримінологічні дослідження цієї проблематики, адже за статистичними даними, зокрема, Верховного Суду України, за останні кілька років динаміка злочинів, учинених у співучасті, має стійку тенденцію до зростання.

Об'єднання осіб у рамках спільного вчинення злочину чи спільної злочинної діяльності відбувається не випадково, а зумовлюється окремими об'єктивними і суб'єктивними факторами, які у певному конфігураційному поєднанні роблять можливим, допустимим і бажаним з точки зору певних осіб і особливостей ситуації не лише вчинення умисного злочину як такого, але й свідомо об'єднання для цього спільних зусиль кількох суб'єктів. Не будемо перераховувати усі можливі об'єктивні і суб'єктивні криміногенні, віктимогенні та інші фактори, які зумовляють рівень, динаміку, географію та інші детермінанти злочинів, які вчиняються у співучасті, чи організованої злочинності взагалі. Про це в сучасних українських та зарубіжних кримінологічних джерелах (А.Зелінського, О.Джужи, Г.Шнайдера, А.Большедворського, В.Бикова, А.Грошева, С.Єфремова, В.Корж, О.Шостка та ін. [1–4; 6; 8]) написано достатньо. Але в рамках цієї проблематики, на нашу думку, недостатньо дослідженими залишаються деякі питання щодо можливих способів об'єднання двох або більше осіб в рамках вчинення певного злочину або у рамках окремого злочинного об'єднання, а також власне способів створення (виникнення) певних колективних злочинних об'єднань, адже таке об'єднання може виникнути і в процесі дезінтеграції певного складного злочинного об'єднання, його розпаду тощо. Тож завданням цієї статті є спроба теоретичного осмислення зазначених проблем.

Для того, щоб перейти до їх аналізу, потрібно визначитися з окремими базовими поняттями. Насамперед, варто відзначити, що сам інститут співучасті розглядається нами як комплекс різних видів можливої спільної участі двох або більше суб'єктів злочину у вчиненні певного умисного злочину чи низки злочинів або у здійсненні тривалої цілеспрямованої злочинної діяльності. Звідси, можливими видами (формами) співучасті виступають: а) проста співучасть (співвиконання); б) співучасть типу «виконавець(ці)+організатор(и)+пособник(и)+підбурювач(і)»; в) група, що діє без попередньої змови; г) група, що діє за попередньою змовою; д) організована група; е) злочинна організація; є) політико-економічний злочинний клан (умовна робоча назва). Усі вказані види співучасті, крім останнього, передбачені чинним Кримінальним кодексом України (статті 27, 28). Останній з них – політико-економічний злочинний клан – є певною науковою авторською новацією. Автор вже звертав увагу та досліджував можливість існування цього складного виду співучасті у попередніх публікаціях, а також намагався визначити суттєві критерії відмежування цього виду співучасті від злочинної організації, тобто від найбільш близького до нього за своїми структурно-якісними ознаками іншого виду співучасті [5]. Для повного розуміння нашої точки зору

на це питання наведемо табл.1, в якій викладено принципи розмежування вищевказаних видів співучасті. Звертаємо увагу, що в основу пропонованої системи покладено принципово інший, невластивий думці більшості сучасних науковців підхід до розуміння поняття попередньої змови, а саме: *попередня змова* – це досягнута до початку вчинення злочину домовленість про утворення певного окремого колективного злочинного об'єднання, в рамках якого і буде вчинено злочин (злочини)).

Таблиця 1

Система форм співучасті

Чинники співвідношення діяльності злочинного формування із зовнішнім середовищем Чинники внутрішньої структурно-суб'єктивної побудови певного злочинного формування	Зовнішньо нестійкі злочинні об'єднання	Зовнішньо стійкі злочинні об'єднання	Злочинні об'єднання, які самі формують зовнішні об'єктивні реалії під себе
Відсутність попередньої змови (наявність лише попередньої домовленості про спільне вчинення певного злочину чи низки злочинів без наміру утворювати окрему колективну злочинну одиницю; фактичне об'єднання злочинних зусиль без ознак домовленості; або безпосереднє приєднання інших осіб до вже розпочатого злочину)	1) Проста співучасть; 2) Співучасть типу «виконавець(ці) + інший співучасник (інші співучасники)»; 3) Група, що діє без попередньої змови	–	–
Наявність попередньої змови	Група, що діє за попередньою змовою	–	–
Наявність попередньої змови + внутрішня стійкість	Організована група	Злочинна організація	Політико-економічний злочинний клан

Також дещо новими тут виступають такі поняття, як внутрішня і зовнішня стійкість злочинного об'єднання, під якими, відповідно, ми розуміємо здатність та бажання певного злочинного об'єднання ефективно протидіяти негативним внутрішнім (сепаратизм, витік інформації) і зовнішнім (дії правоохоронців, конкурентів по злочинному середовищу) впливам. Звідси, ті злочинні об'єднання, які здатні це робити й роблять, є внутрішньо чи зовнішньо стійкими, й, навпаки, – нестійкими. До того ж наявність внутрішньої стійкості обов'язково передбачає спершу наявність попередньої змови як передумови для свого виникнення. Так само і зовнішня стійкість як обов'язкова передумова передбачає спершу наявність внутрішньої стійкості, а здатність злочинного формування (клану) формувати зовнішні реалії під себе передбачає попередньо набуття і внутрішньої і зовнішньої стійкості злочинних формувань, що входять до нього.

Втім, кожен із видів співучасті, про які ми ведемо мову, може утворюватись різними способами. Теоретично цих способів можна виділити декілька: злиття, об'єднання, приєднання, входження, поглинання, виділення, виокремлення, роз'єднання, розпад, розкол, перетворення, трансформація тощо. За лексичним значенням слів, якими у мовному аспекті виражаються вказані способи злочинної інтеграції, можна прослідкувати деяку сутнісну синонімічність таких способів як злиття і об'єднання, виділення і виокремлення, роз'єднання і розпад, перетворення і трансформація. Проте, якщо охарактеризувати кожен з цих способів в аспекті саме інституту співучасті за кримінальним правом України, можна дійти висновку про відмінність вказаних понять. Крім того, окремі з наведених способів злочинної інтеграції, такі як приєднання, виділення, роз'єднання можуть відбуватися тенденційно по-різному, тобто проходити як еволюційно, за бажанням сторін, що інтегруються (дезінтегруються з виникненням нових колективних злочинних об'єднань), так і примусово, односторонньо, під впливом однієї зі сторін. Тому варто провести їх розмежування за цим критерієм. Отже, охарактеризуємо вищенаведені способи.

Об'єднання (від слова «об'єднувати», «об'єднати», тобто робити єдиним цілим, інтегрувати, гуртувати, згуртовувати, збратати, сполучати між собою, єднати на ґрунті спільності мети, поглядів, інтересів [7]) – це такий спосіб злочинної інтеграції, при якому двоє або більше суб'єктів злочину згуртовуються в рамках вчинення окремого злочину (злочинів) з утворенням окремої колективної злочинної одиниці або без такого. Наприклад, двоє осіб об'єдналися в рамках співвиконання злочину; двоє чи більше осіб утворили співучасть типу «виконавець(ці) + організатор(и) + пособник(и) + підбурювач(і)»; троє чи більше суб'єктів злочину утворили групу, що діє за попередньою змовою, організовану групу чи

злочинну організацію. Цей спосіб також характеризується добровільністю, узгодженістю цього процесу з боку інтегрованих сторін, їх відносною рівноцінністю, обопільною зацікавленістю одне в одному. Суб'єктами такого процесу об'єднання можуть бути лише фізичні особи, а результатом може стати як створення певного окремого колективного злочинного об'єднання, так і лише проста співучасть (співвиконання) чи інші види (форми) співучасті. Як різновид процесу об'єднання в даному аспекті можна розуміти спосіб *створення* певного колективного злочинного формування, який передбачає цілеспрямовані дії певного суб'єкта, а не обопільний процес. Тобто об'єднання є загальним тенденційним вектором спрямування злочинних зусиль під час утворення певного виду (форми) співучасті.

Протилежним об'єднанню як глобальному інтеграційному процесу виступає *розпад*, як глобальний дезінтеграційний процес. Розпадом слід вважати повну дезінтеграцію певного виду (форми) співучасті, внаслідок якої будь-яке подальше об'єднання злочинних зусиль дезінтегрованих суб'єктів стає відсутнім. Наприклад, розходження інтересів співвиконавців, добровільна відмова співучасників, недотримання засад попередньої змови, розходження (розпад) членів організованої групи чи злочинної організації.

І специфічним видом можливого утворення нового виду співучасті виступає *реорганізація* злочинного об'єднання, під якою слід розуміти створення нового злочинного об'єднання на базі старого внаслідок певних структурно-якісних змін останнього.

Зважаючи на це, і способи утворення видів співучасті можна класифікувати як *об'єднуючі*, *роз'єднуючі* та *реорганізаційні*. Зауважимо, що всі нижче перераховані способи діють на рівні «група-група» (крім приєднання як абсолютно специфічного способу), тобто утворюються або внаслідок інтеграції окремих колективних злочинних об'єднань або їх дезінтеграції з утворенням нових, більш простих об'єднань.

Отже, до *об'єднуючих* способів варто віднести:

1) *Злиття* (від слова «зливати», тобто об'єднувати, створювати щось; «злитість» означає нероздільність, єдність) – це такий спосіб злочинної інтеграції, при якому два або більше окремих колективних злочинних формування об'єднуються в одне злочинне формування (наприклад, дві організовані групи утворюють одну злочинну організацію). Злиття характеризується певною добровільністю, узгодженістю цього процесу з боку інтегрованих сторін, їх відносною рівноцінністю, обопільною зацікавленістю в цьому. Певними підвидами злиття можна вважати способи поглинання і входження, розглянуті нижче.

2) *Поглинання* (від слова «поглинути», тобто вбирати в себе, охоплювати) – це такий спосіб злочинної інтеграції, при якому од-

не, більш потужне злочинне об'єднання поглинає менш потужне злочинне об'єднання, роблячи його підконтрольною структурною одиницею у своєму складі, і, таким чином, якісно збільшуючи свій вплив і суспільну небезпечність. Наприклад, певна більш потужна організована група поглинає менш потужну організовану групу, і утворюється нове колективне злочинне об'єднання – злочинна організація. Цей спосіб передбачає суттєву домінантність суб'єкта, який поглинає, над суб'єктом, якого поглинають; певну ультимативність цього процесу, нав'язування своєї волі.

3) *Входження* (від слова «входити», тобто бути, ставати частиною чогось, належати, брати участь) – це такий спосіб злочинної інтеграції, при якому одне, менш потужне злочинне об'єднання, за попередньою домовленістю входить як відокремлений структурний підрозділ у рамки іншого, більш потужного об'єднання. Наприклад, декілька злочинних організацій з різних регіонів з певних причин входять до складу іншої, більш потужної злочинної організації (центральної), утворюючи таким чином політико-економічний злочинний клан.

4) *Симбіоз* – об'єднання злочинних зусиль, координація дій і планів кількох злочинних формувань у рамках вчинення одного чи кількох злочинів або для здійснення тривалої злочинної діяльності без ознак заїття.

5) *Приєднання* – це такий спосіб злочинної інтеграції, при якому один або декілька суб'єктів злочину приєднуються до вже розпочатого певним суб'єктом злочинного діяння, утворюючи таким чином групу, що діє без попередньої змови.

До *роз'єднуючих* способів відносимо:

6) *Роз'єднання* (від «роз'єднувати», тобто відділяти одне від одного, позбавляти єдності, згуртованості) – це такий спосіб утворення певного злочинного формування у процесі дезінтеграції більш складного злочинного об'єднання, який передбачає свідоме, з ініціативи самого об'єднання розформування цього більш складного об'єднання і створення на базі його частин інших менш складних злочинних формувань. Наприклад, певна злочинна організація за ініціативою її керівників роз'єдналася на кілька відносно рівноцінних організованих злочинних груп. У цьому ж контексті можна також розглядати такий спосіб утворення нових злочинних формувань як 7) *розкол*, який по суті відповідає способу роз'єднанні, втім відрізняється мотивацією цього процесу. Якщо при роз'єднанні рішення про дезінтеграцію є свідомим і важливим, то при розколі має місце неможливість подальшого спільного існування частин одного цілого через певні внутрішні антагоністичні процеси.

8) *Виділення* (від «виділятися», «виділитися», тобто виходити з якогось середовища, утворюючи певну групу) – це такий спосіб

утворення певного злочинного формування у процесі дезінтеграції більш складного злочинного об'єднання, який передбачає свідоме цілеспрямоване виокремлення цього менш складного формування зі складу та з ініціативи більш складного об'єднання для подальшого самостійного існування цього менш складного формування. Наприклад, певна злочинна організація з причин, скажімо, зміни профілю злочинної діяльності, у зв'язку з чим, зокрема, відпала необхідність у певній організованій групі, свідомо виділяє зі свого складу таку групу, яка в подальшому продовжує самостійну злочинну діяльність. У рамках цього дезінтеграційного процесу, який призводить до утворення нових злочинних об'єднань, також можна розглянути такі способи як 9) *відокремлення* і 10) *виокремлення*, які на загал по змісту відповідають вищенаведеному змісту способу виділення, втім відрізняються за вектором походженням ініціативи цього процесу. Якщо при *виділенні* така ініціатива виходила від більш складного злочинного об'єднання, з якого можна сказати примусово виділялося менш складне формування, то при *відокремленні* така ініціатива виходить від самого менш складного формування і не зустрічає спротиву з боку більш складного об'єднання. У випадку ж з *виокремленням* питання щодо дезінтеграції вирішується за домовленістю сторін, що призводить не до повної самостійності виокремленого злочинного формування, а лише до певної його автономності, зміни профілю злочинної діяльності, підконтрольної території.

До реорганізаційних способів ми відносимо:

11) *Перетворення* (від «перетворюватися», тобто набирати нового вигляду, обертатися на щось інше, переходити в інший стан) – це такий спосіб утворення певного злочинного формування, коли нове формування утворюється на базі старого, існуючого до цього формування шляхом зміни якісної складової без зміни форми. Наприклад, організована група грабіжників поступово озброюється і перетворюється на банду.

12) *Трансформація* (зміна форми, істотних властивостей) так само, як і перетворення, передбачає утворення одного злочинного формування на базі іншого, але у даному випадку мова йде насамперед про зміну структурної форми цього об'єднання без істотних змін у якісному спрямуванні вектору злочинної діяльності. Трансформація може відбуватися як від простого до складного, так і навпаки. Наприклад, організована група трансформується у злочинну організацію, чи навпаки.

Наведена вище класифікація запропонованих способів злочинної інтеграції чи створення нових форм співучасті за принципом спрямування інтеграційного чи дезінтеграційного процесу на три види (об'єднуючі, роз'єднуючі та реорганізаційні) є лише одним із можливих і доцільних варіантів класифікації таких спосо-

бів. Можна навести ще декілька критеріїв для класифікації, за допомогою яких, на нашу думку, можна більш рельєфно прослідкувати взаємну відносність досліджуваних способів.

Насамперед варто встановити відносність між окремими видами (формами) співучасті і тими способами, шляхом яких ці форми потенційно можуть утворюватись. Більш наочно це можна викласти у вигляді таблиці (див. табл. 2).

Таблиця 2

№ з/п	Вид (форма) співучасті	Способи утворення		
		Об'єднуючі	Роз'єднуючі	Реорганізаційні
1	Співвиконання	Об'єднання	-	-
2	співучасть типу «виконавець(ці) + організатор(и) + пособник(и) + підбурювач(и)»	Об'єднання	-	-
3	Група, яка діє без попередньої змови	Приєднання	-	-
4	Група, яка діє за попередньою змовою	Об'єднання	-	Трансформація
5	Організована група	Об'єднання	Виділення, відокремлення, виокремлення, роз'єднання, розкол	Трансформація
6	Злочинна організація	Об'єднання, злиття, поглинання, входження.	Виділення, відокремлення, виокремлення, роз'єднання, розкол	Перетворення, трансформація
7	Політико-економічний злочинний клан	Злиття, поглинання, входження, симбіоз.	-	Трансформація

Крім способів утворення видів (форм) співучасті за вищевказаним принципом також можна класифікувати й *способи зміни*

кількісного складу співучасників того чи іншого виду (форми) співучасті (див. таблицю 3), а саме такі.

У бік зростання кількості співучасників:

1) *Втягування* (від «втягувати», «втягуватися»), тобто тягнути кого-небудь у середину чогось, затьяти, поволі входити, проникати в середину чого-небудь) – це такий спосіб зміни кількісного складу співучасників, при якому члени вже сформованого злочинного об'єднання або декілька суб'єктів, згуртованих між собою без створення злочинного об'єднання, свідомим впливом домагаються входження певної особи чи кількох осіб у склад цього гурту (об'єднання), певним чином переборюючи початкове небажання, сумніви, непевність, невизначеність таких осіб щодо входження або членства у цьому об'єднанні;

2) *Збільшення* – це за власним бажанням і з власної ініціативи входження певної особи чи кількох осіб у склад вже існуючого злочинного об'єднання або приєднання до інших, раніше згуртованих суб'єктів, які ще не становлять сформоване злочинне об'єднання;

3) *Залучення* (від «залучати»), тобто заохочувати, спонукати до чогось) – це такий спосіб зміни кількісного складу співучасників, при якому члени певного вже існуючого злочинного об'єднання в рамках вчинення певного злочину чи низки злочинів тимчасово долачують до участі у підготовці чи здійсненні цих злочинів одну або декілька осіб – не членів цього об'єднання без намірів і перспектив на таке членство.

У бік зменшення кількості співучасників:

4) *Вихід* (залишення якого-небудь заняття, відмова від попередньої діяльності, розрив з чим-небудь) – це така ситуація, коли зі складу певного злочинного об'єднання з різних причин (смерть, за власним бажанням, з інших причин) вибуває певна особа чи кілька осіб;

5) *Відхід* – це тимчасове вибуття з різних причин певної особи від злочинної діяльності у складі певного злочинного об'єднання. Потенційно в рамках відходу як тимчасового зменшення кількості співучасників у певному виді (формі співучасті) можна розглядати такі способи як *вилучення* і *відлучення*. Розмежовувати ці три способи варто знову ж таки за ініціативою суб'єкта, що відходить від злочинної діяльності. При власне самому відході така ініціатива і воля належить особі, яка відходить; при відлученні – особам, від яких відходять; а при вилученні відіграють роль сторонні, незалежні від вказаних сторін причини (ув'язнення, наприклад);

6) *Відмова* – це така ситуація, коли певна особа добровільно або з інших сторонніх причин відмовляється від вчинення запланованого злочину (злочинів) в рамках того чи іншого виду (форми) співучасті, що не пов'язана із створенням окремого колективного

злочинного об'єднання. Наслідком такої відмови може бути розпад цього виду співучасті відносно до вчинення певного запланованого злочину, хоча й не обов'язково, адже інші співучасники можуть вчинити цей злочин й без особи, що відмовилась, або підшукати іншу.

Можна відзначити, що перераховані вище способи зміни кількісного складу співучасників певного виду співучасті за аналогією до способів утворення певних видів (форм) співучасті можна також визначити як такі, що діють на рівні «група-особа» (збільшення, втягування, залучення, вихід, відхід, відмова) і «особа(и)-особа(и)» (збільшення, втягування, відмова).

Таблиця 3

№	Вид (форма) співучасті	Способи зміни кількісного складу співучасників	
		У бік збільшення	У бік зменшення
1	Спів виконання	Збільшення, втягування.	Відмова
2	співучасть типу «виконавець(ці) + організатор(и) + пособник(и) + підбурювач(і)»	Збільшення, втягування.	Відмова
3	Група, яка діє без попередньої змови	Збільшення.	Відмова
4	Група, яка діє за попередньою змовою	Збільшення, втягування.	Відмова
5	Організована група	Втягування, збільшення, залучення.	Вихід, відхід
6	Злочинна організація	Втягування, збільшення, залучення	Вихід, відхід
7	Політико-економічний злочинний клан	–	–

Щодо політико-економічного клану і прочерків у двох колонках навпроти нього слід пояснити, що оскільки ця складна форма співучасті являє собою симбіоз певної кількості злочинних організацій і організованих груп, то говорити про можливість збільшення чи зменшення кількості членів такого клану, вважаємо, не варто, адже фактично буде відбуватися збільшення чи зменшення

кількості членів певної групи чи організації, що входить в клан, за шляхом способів, наведених вище у табл. 3.

Звичайно, окремі наведені вище способи утворення видів (форм) співучасті та способи зміни кількісного складу певного виду співучасті, є такими, що більш реально зустрічаються на практиці; інші здебільшого можна розглядати лише як теоретичних перцепції. Втім, наведене у цій статті дослідження взагалі є радше теоретичним, ніж практичним. Крім цього, воно не є виключно юридичним, оскільки у ньому використано багато суто філософських категорій, мовних особливостей (відчувався мовний брак синонімічного ряду, зокрема), які було екстрапольовано на проблематику злочинної інтеграції і утворення певних видів (форм) співучасті.

Вважаємо, що науковий пошук у цьому напрямку має бути продовжено, адже у цій статті автору вдалося лише пунктирно окреслити проблематику способів утворення певних видів (форм) співучасті. Ці аспекти обов'язково потрібно співвіднести з особливостями моменту, з якого той чи інший вид (форму) співучасті можна вважати наявним. У цьому вбачаються перспективи для подальших наукових розвідок.

Список літератури: 1. Большедворський А.О. Ознаки організованої злочинності // Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності/ Збірник наукових статей / За ред. М.П. Орзіха, В.М. Дрьоміна. Одеса, 2003. 2. Быков В.М. Особенности организации и функционирования защитных механизмов преступной группы // Право и политика. 2003. № 4. 3. Groshv A. Ответственность за организацию преступного сообщества (преступной организации): вопросы криминализации и правоприменения // Уголовное право. 2004. № 3. 4. Сфремов С. Різновиди організованих злочинних формувань // Вісник прокуратури. 2003. № 8. 5. Іваненко І. В. Характеристика окремих структурно-якісних ознак організованих форм злочинної діяльності // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип.23. К., 2004. 6. Корж В. Законодательное определение организованных форм преступной деятельности и проблемы расследования (по уголовному законодательству России, Украины и Беларуси) // Уголовное право. 2004. № 3. 7. Новий тлумачний словник української мови / Укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. К., 1998. 8. Шостко О. Визначення поняття «організована злочинність» у вітчизняній кримінології // Вісник Академії правових наук України. 2006. № 1 (44).

Надійшла до редколегії 10.09.06

А. В. Дерій

ЦІЛІ ТА ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ФАХІВЦІВ ЗАХИСНИКОМ

У складних соціально-економічних умовах сучасної України, коли успіх правової реформи нерозривно пов'язаний з об'єктивізацією судочинства, істотно зростає роль спеціальних знань. Повсякденна практика свідчить, що судочинство по кримінальних і цивільних справах, справах про адміністративні правопорушення неможливо без використання досягнень природних, технічних, економічних й інших наук, які відносяться до спеціальних знань.